

Sestra s pokročilou praxou – výzva a príležitosť pre zdravotníctvo

Jana Gelatiková^{1*}

¹ Comenius University in Bratislava, Jesenius Faculty of Medicine in Martin, Slovakia

* jana.gelatikova@sksapa.sk

Editoriál

Zdravotnícke systémy v Európe, vrátane Slovenskej a Českej republiky, čelia v súčasnej dobe vážnym výzvam, ako starnutie populácie, nedostatok zdravotníckych pracovníkov, najmä sestier a lekárov, narastajúcim a zároveň meniacim sa zdravotným potrebám pacientov, vyvíjaného tlaku na kvalitu a efektivitu poskytovanej zdravotnej starostlivosti. Tieto skutočnosti si vyžadujú, aby ošetrovateľstvo prevzalo vedúce postavenie v pokročilých praktických úlohách, vedúce postavenie v úlohách pokročilej praxe na podporu bezpečného a efektívneho poskytovania zdravotníckych služieb.

Je zrejmé, že úloha sestier sa rýchlo rozvíja a je potrebné ju usmerňovať v rámci, ktorý by rozvíjal nový rozsah pokročilej praxe na základe dôkazov a poznatkov získaných z podobných kontextov. Pokročilé ošetrovateľské role pozitívne prispievajú k ambíciám Európskeho piliera sociálnych práv. V tomto kontexte uvažujú aj predstavitelia EFN, na pôde ktorej prebiehajú rôzne rokovanie a prípravy zapájať do systému zdravotnej starostlivosti sestry s pokročilou praxou.

Kto sú sestry s pokročilou praxou? Vychádzajúc z charakteristík ICN alebo EFN sú to sestry „pri lôžku pacienta“, ktoré majú minimálne ukončený druhý stupeň vysokoškolského štúdia, špecializáciu v danom odbore a rôzne zadefinovaný počet rokov ošetrovateľskej praxe v danom odbore. Sú oprávnené poskytovať pokročilý stupeň ošetrovateľskej a zdravotnej starostlivosti, pričom špecifické charakteristiky ich činností sú závislé od kontextu alebo krajiny, v ktorej typ tejto ošetrovateľskej starostlivosti poskytujú. V krajinách ako Írsko, Veľká Británia, Švédsko, Holandsko sú sestry s pokročilou praxou neoddeliteľnou súčasťou tímu poskytujúceho zdravotnú starostlivosť. Výskumy potvrdzujú, že ich práca vedie k zvýšenej spokojnosti pacientov, k skráteniu čakacích dôb a celkovému „zefektívneniu“ poskytovanej zdravotnej starostlivosti.

Na Slovensku sa koncept sestry s pokročilou praxou stále vyvíja a jeho implementácia je len na začiatku. Napriek tomu, že novelou príslušných legislatívnych dokumentov máme zadefinovanú túto pozíciu sestry, rozšírili sa jej kompetencie, legislatívne a organizačné bariéry, ako aj postoj odbornej verejnosti, či samotných sestier, bránia jej širšiemu uplatneniu v praxi. Chýba jasná definícia postavenia sestry s pokročilou praxou, štandardizované vzdelávacie programy a udržateľný kariérny model sestry s pokročilou praxou s porovnaním v zahraničí.

Európska federácia sestier, Európska komisia, WHO podporujú integráciu sestry s pokročilou praxou ako kľúčového nástroja na zvyšovanie dostupnosti zdravotnej starostlivosti, najmä v primárnej a komunitnej oblasti. Výskumy ukazujú, že starostlivosť poskytovaná APN je porovnateľná s lekárskou, často sa ukazuje ako dostupnejšia a zároveň ekonomicky efektívnejšia. Európske smerovanie a odporúčania by malo byť výzvou pre všetky krajiny EÚ. Bola vytvorená pracovná skupina EFN pre pokročilú prax v ošetrovatelstve – pokrokový rozvoj praxe v ktorej participujú krajiny ako Rakúsko, Belgicko, Chorvátsko, Cyprus, Estónsko, Fínsko, Taliansko, Luxembursko, Nórsko, Portugalsko, Španielsko, Švédsko, Švajčiarsko a Spojené kráľovstvo. V každom prípade, ak chcú krajiny EÚ držať krok s modernými trendami v zdravotnej starostlivosti, mali by :

- *jasne stanoviť kompetencie a zodpovednosť sestier s pokročilou praxou prijatím príslušnej legislatívy,*
- *investovať do vzdelávania a vytvoriť akreditované magisterské a premostňovacie programy zamerané na pokročilú prax v ošetrovatelstve,*
- *zaviesť pilotné programy, ktoré ukážu prínos sestry s pokročilou praxou v slovenskom zdravotníctve,*
- *podporovať interdisciplinárnu spoluprácu, kde sestry s pokročilou praxou budú plnohodnotnými členmi zdravotníckych tímov.*

Sestry s pokročilou praxou predstavujú budúcnosť dostupnej a finančne efektívnej, udržateľnej zdravotnej starostlivosti. Slovenská republika sa musí rozhodnúť, ako a či využije sestry s príslušným vzdelaním, ktoré v súčasnej dobe v zdravotnom systéme má. Tiež musí nájsť spôsob ako presvedčiť odbornú a laickú verejnosť o tom, že sestry s pokročilou praxou sú neoddeliteľnou súčasťou zdravotníckeho tímu pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti. Predstavujú obrovský potenciál, ktorý môže výrazne prispieť k zlepšeniu zdravia obyvateľstva a odľahčeniu preťaženého systému. Prezident EFN Aristides Chorattas vo svojom príhovore poďakoval všetkým členom EFN za ich odhodlanie a početné príspevky ku kľúčovým témam s cieľom presadzovať politickú agendu EÚ na podporu ošetrovateľskej profesie a medzi dôležité patrí aj téma pokročilej praxe. Je čas, využiť príležitosť a možnosti, čo máme a začať konať.

Autorka je členkou Rady Slovenskej komory sestier a pôrodných asistentiek, Koordinátorka regionálneho centra Slovenskej komory sestier a pôrodných asistentiek pre Žilinský kraj, delegát Slovenskej komory sestier a pôrodných asistentiek na valných zhromaždeniach Európskej federácie sestier.

Literatura

European Federation of Nurses (2024). *EFN Workforce Matrix on the Three Categories of Nursing Care and key principles for the development of HCAs EFN Country Report*. Dostupné z: <https://efn.eu/wp-content/uploads/2024/01/EFN-Workforce-Matrix-31-Final-Oct.2016-REV-January-2024.pdf>

European Federation of Nurses (2023). *EFN Workforce Matrix on the Three Categories of Nursing Care and key principles for the development of HCAs*. Dostupné z: [EFN-Workforce-Matrix-31-categories-Final-Oct.2016-REV-June-2023.pdf](https://efn.eu/wp-content/uploads/2023/06/EFN-Workforce-Matrix-31-categories-Final-Oct.2016-REV-June-2023.pdf)

European Federation of Nurses (2022). *EFN Policy statement on EU Advanced Practice Nursing*. Dostupné z: <https://efn.eu/wp-content/uploads/2022/04/EFN-Policy-Statement-on-APN-April-2022.pdf>

EFN Working Group on Advanced Practice Nursing (b.d.). *EFN Advanced practice Nursing (APN) implementation toolkit*. Dostupné z: <https://efn.eu/wp-content/uploads/2024/09/EFN-APN-implementation-toolkit.pdf>

European Union (2013). Directive 2013/55/EU of the European Parliament and of the Council of 20 November 2013 amending Directive 2005/36/EC on the recognition of professional qualifications and Regulation (EU) No 1024/2012 on administrative cooperation through the Internal Market Information System ('the IMI Regulation'). Official Journal of the European Union, 56, p. 132–170. Dostupné z: Directive - 2013/55 - EN - EUR-Lex

International Council of Nurses (2020). *Guidelines on Advanced Practice Nursing*. Dostupné z: https://www.icn.ch/system/files/documents/2020-04/ICN_APN%20Report_EN_WEB.pdf